

Irodalom

Munkafüzet

7.

Munkafüzetünk a hetedikes tananyagot dolgozza fel. Egyik célja, hogy segítséget nyújtson a költemények, a regényrészletek és az elbeszélések megértéséhez. A másik cél, hogy az irodalomórán tanult fogalmak (mint például beszédhelyzet, késleltetés, epizód) a hétköznapi életben is alkalmazhatók legyenek.

A változatos feladatok lehetőséget teremtenek a megszerzett tudás felmérésére, valamint a szövegalkotás és a szövegértelmezés fejlesztésére. A többször előforduló hasonló feladattípusok az ismétlés és a gyakorlás lehetőségét biztosítják. A feladatok egy része csoportmunkában is elvégezhető, míg más részük megoldásához hosszabb otthoni felkészülés, könyvtári vagy internetes kutatómunka szükséges. A munkafüzetben található drámajátékok is arra ösztönözik a tanulókat, hogy dolgozzanak együtt minél többet. Hetedik osztályban arra szeretnénk bátorítani a diákokat, hogy fejtsék ki minél gyakrabban a véleményüket.

A munkafüzet hét fejezetében a tankönyvben olvasható versekhez, novellákhoz, *A kőszívű ember fiai* és a *Szent Péter esernyője* című regényekhez és más ifjúsági művekhez kapcsolódó feladatok találhatóak. A fejezeteket záró összefoglalások segítenek abban, hogy a különböző témák a nagyobb összefüggések nézőpontjából is szemlélhetők legyenek. Emellett ezek a gyakorlatok jó „bemelegítést” jelenthetnek a témazáró dolgozatok megírása előtt.

Legfontosabb szándékunk az, hogy elmélyítsük a tanulók olvasmányélményeit, új megvilágításba tudjuk helyezni az általuk olvasott szövegeket. Éppen ezért javasoljuk, minél többet oldjanak meg a munkafüzet feladatai közül, és olvassák érdeklődéssel a tankönyvben található műveket, valamint a házi olvasmányokat.

Év eleji ismétlés » Lázár Ervin: Bankó lánya

Alkossatok hét csoportot tanárotok irányításával! Minden csoport egy-egy feladatot old meg közösen az alábbiak közül. Dolgozzatok csomagolópapírra! A válaszokat jól láthatóan írjátok fel, hogy a csoport képviselője az ott szereplő vázlat segítségével tudja bemutatni megoldásotokat a többieknek!

1. Hatodik osztályban tanultátok a monda műfaji jellemzőit. Készítsetek egy T-ábrát, amelynek egyik oldalán soroljátok fel ezeket az általános jellemzőket, a másik oldalon pedig írjátok mind-egyik mellé egy-egy példát a *Bankó lánya* című történetből!

A monda jellemzői	Példa

2. Ez a monda 20. századi író alkotása. Ennek megfelelően a szövegnek vannak olyan sajátosságai, amelyek nem illenek szorosan a műfaj általános jellemzőihez. Írjátok ki ezeket a mondatokat a szövegből! Indokoljátok meg, hogy miért tér el az adott részlet a monda klasszikus világától! Fogalmazzátok meg azt is, miért felel meg mégis az adott részlet a műfaj egészének! Töltsétek ki az alábbi táblázatot!

Részlet Lázár Ervin művéből	Azért nem illik egy monda szövegébe, mert...	Azért illik mégis egy monda szövegébe, mert...

3. A monda és a mese több szempontból hasonló műfaj.

a) Keressetek Lázár Ervin művében legalább három olyan részt, amelyet a mese szabályai szerint alkotott meg! Írjátok melléjük a megfelelő műfaji jellemzőt!

Részlet Lázár Ervin művéből	A mese műfaj jellemzője

b) Emeljete ki legalább három olyan részt, amelyet átírva ez a történet inkább mese műfajú lenne! Gondoljatok például a mondában szereplő történelmi személyre! Írjátok át ezeket a részleteket! Folytassátok a vázlatot!

Részlet Lázár Ervin művéből	A részlet meseszerű átírata

4. Készítsetek keresztrejtvényt a szöveg tartalmához, műfajához kapcsolódó kérdések és az azokra adott válaszok segítségével! A rejtvény megoldása legyen a mű címe: *Bankó lánya*.

5. A monda végén Béla király és Bankó lánya is egyedül marad. Képzeljétek magatokat a helyükbe, és fogalmazzátok meg, az eseményekből kiindulva, miről gondolkozhatna egyikük és másikuk! A szöveget a két szereplő nevében, egyes szám első személyben írjátok meg!

6. Írjátok össze, hogy egy mai olvasó számára milyen elgondolkodtató tanulságokkal szolgál ez a történet! Véleményeteket indokoljátok is meg!

7. Tervezzétek meg, hogyan lehetne a történetből képregényt készíteni! Először emeljétek ki pontosan a szöveg azon részeit, amelyek nem hiányozhatnak egy képregényből ahhoz, hogy az egész történet érthető maradjon! Ha ezzel készen vagytok, akkor írjátok meg az egyes képek buborékjaiban szereplő szövegeket! (Akinek van kedve az osztályból, szorgalmi házi feladatként elkészítheti a képregényt.)

A magyar romantika... » „A haza minden előtt”

Reformkor és romantika

Olvasd el az alábbi részletet Petőfi Sándor naplójából, és oldd meg a hozzá kapcsolódó feladatokat!

► Petőfi Sándor 1848-ban
(Barabás Miklós rajza)

„Pest, március 15-én 1848.

Szabad a sajtó! ... Ha tudnám, hogy a hazának nem lesz rám szüksége, szivembe mártanám kardomat, s úgy írnám le haldokolva, piros véremmel e szavakat, hogy itt álljanak a piros betűk, mint a szabadság hajnalsugarai.

Ma született a magyar szabadság, mert ma esett le a sajtórul a bilincs... Vagy van olyan együgyű, ki azt képzelje, hogy szabad sajtó nélkül lehet bármely nemzetnek szabadsága?

Üdvez légy születésed napján, magyar szabadság! először is én üdvezellek, ki imádkoztam és küzdöttem érerted, üdvözellek oly magas örömmel, a milyen mély volt fájdalom, midőn nélkülöztünk tégedet!

Oh szabadságunk, édes kedves ujszülött, légy hosszú életű e földön, élj addig, míg csak él egy magyar; ha nemzetünk utolsó fia meghal, borulj rá szemfedő gyanánt ... s ha előbb jön rád a halál, rántsd magaddal sírodba az egész nemzetet, mert tovább élnie nélküled gyalázat lesz, veled halnia pedig dicsőség!

Késő éj van. Jó éjszakát szép csecsemő... szép vagy te, szebb minden országbéli testvéreidnél, mert nem fürödtél vérben, mint azok, téged tiszta örömkönnnyek mostak; és bölcsőd párnái nem hideg, merev holttestek, hanem forró, dobogó szívek. Jó éjszakát!... ha elalszom, jelenj meg álmban úgy, a milyen nagyok, ragyogónak, a világtól tiszteltnek én reméllek!”

1. Milyen képekkel fogalmazza meg Petőfi a magyar szabadságot? Egészítsd ki az alábbi mondatokat!

A magyar szabadság Petőfi szerint _____, mert ezen a napon _____.

A magyar szabadságot nem vérben _____, mint külföldön, hanem _____.

A magyar szabadság _____, melynek párnái _____.

2. Írd le, hogyan fogalmaznánk meg ma a szöveg alábbi részleteit!

„Ma született a magyar szabadság, mert ma esett le a sajtórul a bilincs”

_____
_____

„üdvözellek oly magas örömmel, a milyen mély volt fájdalom, midőn nélkülöztünk tégedet!”

„szép vagy te, szebb minden országbéli testvéreidnél”

---

3. Milyen költői eszközöket használ Petőfi a levelében? Határozd meg, hogy az alábbi szövegrészletekben melyik szerepel: hasonlat, metafora, költői kérdés, ellentét, fokozás, megszemélyesítés, megszólítás!

„...itt álljanak a piros betűk, mint a szabadság hajnalsugarai”

hasonlat

„Vagy van olyan együgyű, ki azt képzelje, hogy szabad sajtó nélkül lehet bármely nemzetnek szabadsága?”

ellentét

„Oh szabadságunk, édes kedves ujszülött”

metafora

„tovább élnie nélküled gyalázat lesz, veled halnia pedig dicsőség!”

fokozás

„rántsd magaddal sírodba az egész nemzetet”

megszemélyesítés

„bölcőd párnái [...] forró, dobogó szívek”

költői kérdés

„nagynak, ragyogónak, a világtól tiszteltnek”

megszólítás

4. A romantikus írók, költők – így Petőfi is – gyakran élnek a túlzás költői eszközével. Válaszd ki a levélből azt a három részletet, amelyet túlzónak érzel! Választásodat indokold meg!

Túlzásnak tartom ezt a részletet:	Azért tartom túlzásnak, mert...

A magyar romantika... » „Kivánjuk a’ sajtó szabadságát”

A reformkori sajtó

Olvasd el az alábbi részletet Táncsics Mihály *Sajtószabadságról nézetei egy rabnak* című művéből, és oldd meg a hozzá kapcsolódó feladatokat!

› Táncsics Mihály portréja
(litográfia)

„Minden könyv vagy jó vagy rossz. Ha jó, természetesen jót okoz; ha rossz, azaz szerintetek veszedelmes, megint csak jót okoz, mert ti, kik a cenzúrát fenntartjátok, bizonyosan nem jogos utakon jártok, s a nektek veszedelmes könyv valamit jobbít rajtatok. Ugyanis természetében van az embernek, hogy jótettét nemcsak nem akarja erővel eltitkolni, sőt azon van, hogy azt mások tudják. – Akármilyen legyen a könyv, az olvasót soha boldogtalan-ná nem teszi, nem teheti. Mert ha jó, épül belőle az olvasó, tökéletesedik, fölvilágosodik; ha pedig olyan, hogy a bennfoglalt tanokat az olvasó nem fogadja el, megint csak használt, mert az olvasónak ítélőtehetségét táplálta, erősítette; ugyanis képtelenség volna állítani, hogy midőn az olvasó valami tant el nem fogad vagy elfogad – nem gondolkodik, nem ítél fölötte. De másrésről ha a könyvben levő tanítást el nem fogadja, nem árt neki, boldogtalan-ná tehát semmi esetre nem teheti. De tegyük, hogy áltanítás van benne, s az olvasó elfogadja: ártott-e ezáltal magának vagy

másnak? Nem, mert ő azt igazság gyanánt fogadja el; ha nem tartaná igazságnak, el nem fogadja; mindenki azt tartja igazságnak, miről meg van győződve. Képtelenség volna állítani, hogy aki valamit igazságnak nem tart, azt mégis elfogadja. Készakarva senki sem hibáz.”

1. Táncsics Mihály alakja az 1848. március 15-ei forradalom egyik jelképévé vált. Ki volt ő valójában? Nézz utána a könyvtárban vagy az interneten, hogyan kapcsolódik össze személyében az irodalom és a korabeli történelmi események!

---

2. Szövegértés – Az alábbi feladatokat közös megbeszélés után rögzítsétek a munkafüzetben!

a) Kiket szólít meg Táncsics Mihály?

---

b) Húzd alá a fenti szöveg legfontosabb gondolatait, kulcsszavait, és készíts vázlatot a segítségükkel!

---

c) „Készakarva senki sem hibáz.” Egyetértesz ezzel a kijelentéssel? Hozz érveket mellette és ellene!

Senki sem tudatosan hibázik, mert...	Lehet szándékosan is hibát ejteni, mert...

3. a) A táblázatban elrejtettünk hat, a fenti szövegben is szereplő kifejezést. Keresd meg és karikázd be színes ceruzával a szavakat!

d	g	a	j	o	b	b	í	t	m	c	d	e	ő
k	ö	n	y	v	l	m	e	c	x	e	m	d	a
é	l	k	l	a	v	d	p	t	a	n	r	á	g
p	m	b	á	r	t	d	i	g	a	z	s	á	g
ü	v	t	a	r	d	ő	e	é	m	ú	n	v	o
l	g	y	a	n	á	n	t	m	p	r	a	l	a
o	j	c	m	s	d	e	f	m	ő	a	c	r	k
p	e	r	o	l	m	e	s	w	q	y	i	z	r

b) Írd az alábbi kifejezések mellé a fenti szavak közül a megfelelőt!

alkalmasabbá tesz: _____

teremtődik: _____

olvasnivaló: _____

kárt okoz: _____

írásművek ellenőrzése: _____

úgy, mint: _____

valóságnak megfelelő: _____

tétel, élelerv: _____

A magyar romantika... » „Röpülj égi vándor”

Kölcsey Ferenc: Csolnakon

1. Minek a jelképe a *Bibliában* a szivárvány? Melyik bibliai történetben szerepel?

---

2. Milyen különbségeket fedezel fel a Kölcsey-vers kezdő és záró versszaka között?

---

3. Balassi Bálint így ír *A darvaknak szól* című költeményének első és utolsó versszakában:

1
„Mindennap jó reggel ezen repültök el
szóldogálván, darvaim!
Reátok néztemben hullnak keservemben
szemeimből könnyeim,
Hogy szép szerelmesem jut eszembe nékem,
megújulnak kínjaim.”

7
„Sok háborúimban, bujdosó voltomban,
midőn darvakat látnék
Szép renden repülni s azfelé halanni,
hol szép Julia laknék,
El-felfohászkodván s utánok kiáltván
tőlük én így izenék.”

a) Miben hasonlít a Balassi-vers és a Kölcsey-vers alaphelyzete?

---

b) Milyen további hasonlóságokat és különbségeket tudsz megállapítani?

---

4. A költő a csónakázást a repüléssel állítja párhuzamba a vers kezdő és záró képében. Milyen jellemzők azonosíthatják a két mozgást?

Kölcsey Ferenc: Hymnus

1. A vers szerkezetét meghatározza a történelmi korok bemutatása. Egészítsd ki a szerkezeti ábrát!

A múlt azon eseményei, amelyekre jó emlékezni	A múlt azon eseményei, amelyekre fájdalmas emlékezni	A jelen

2. Hány versszak foglalkozik fájdalmas, és hány örömteli emlékekkel, eseményekkel? Véleményed szerint mi lehet ennek az oka?

---

3. A mű teljes címe: *Hymnus. A magyar nép zivataros századaiból*. Mire következtethetünk a cím második eleméből (alcíméből)? Egészítsd ki a mondatokat!

A versben megszólaló személy _____ élt, mint Kölcsey.

A keretversszakokból arra következtethetünk, hogy a versben megszólaló személy foglalkozása: _____ .

A vers igéinek igeideje arról tanúskodik, hogy a megszólalás jelenében _____ a várakat.

Kölcsey azért adhatta művének ezt az alcímet, hogy kikerülje a _____ akadékoskodását.

4. Keresd meg az összetartozó részeket!

„Nektárt”

„Mátyás bús hadát”

„rabló mongol”

„Ozmán vad népe”

„Hányszor támadt tenfiad
Szép hazám, kebledre”

„Kínzó rabság”

„Kárpát szent bércére”

„Bendegúznak vére”

tatórok

fogság

Vereckei-hágó

törökök

polgárháború

tokaji bor (aszú)

fekete sereg

magyar nemzet

5. Hallgassátok meg a magyar és a francia himnusz! Öt egymással ellentétes melléknevet párba állítva jellemeztétek a művek hangulatát!

Magyar himnusz	Francia himnusz

Kölcsey Ferenc *Régi várban* és *Huszt* című versének összehasonlítása

Kölcsey Ferenc: *Régi várban*

*Bús düledékeiden, ó Husztnak vára megállék,
Csend vala, felleg alól szállt fel az éjjeli hold.
Szél kele most, szakadott a fal, s a visszanyögő hang
A szirt erdeje közt zúg vala lábam alatt.
S hév kebelem dobogott, s e könny, mely forra szememben,
Titkosan omladozó szent Haza, néked ömölt.*

(1825. május)

Kölcsey Ferenc: *Huszt*

*Bús düledékeiden, Husztnak romvára megállék;
Csend vala, felleg alól szállt fel az éjjeli hold.
Szél kele most, mint sír szele kél; s a csarnok elontott
Oszlopi közt lebegő rémalak inte felém.
És mond: Honfi, mit ér epedő kebel e romok ormán?
Régi kor árnya felé visszamerengni mit ér?
Messze jövőddel komolyan vess öszve jelenkort;
Hass, alkoss, gyarapíts: s a haza fényre derül!*

(Cseke, 1831. december 29.)

1. Mindkét vers disztichonokból áll. A disztichon olyan sorpár, amelynek első sora hexameter, a második pentameter.

Állapítsd meg az alábbi verssorokban a szótagok hosszúságát! (Rövid a szótag, ha a rövid magánhangzót legfeljebb egy mássalhangzó követi. Hosszú a szótag, ha hosszú a magánhangzó, vagy a rövid magánhangzó után egynél több mássalhangzó áll.)
Jelöld a verslábak (– ∪ ∪ daktilus; – – spondeus; – ∪ trocheus) határát! Vigyázz, mert a pentameter közepén sormetszet, vagyis cezúra van! Emiatt a pentameterben a 3. és a 6. versláb csonka.

„Szél kele most, szakadott a fal, s a visszanyögő hang

A szirt erdeje közt zúg vala lábam alatt.”

„Szél kele most, mint sír szele kél; s a csarnok elontott

Oszlopi közt lebegő rémalak inte felém.”

2. Szereplő(k) a verstörténésben

a) Hány „szereplője” van az első és hány a második versnek?

---

b) Van-e ennek jelentősége a versek üzenete szempontjából?

---

3. Értelmezd az alábbi szavakat, kifejezéseket!

honfi: _____

epedő kebel: _____

régi kor árnya: _____

visszamerengni: _____

vess öszve: _____

hass: _____

fényre derül: _____

4. A verstörténés helyszíne

a) Keresd meg a történelmi atlaszodban, hol található Huszt!

b) Melyik országhoz tartozik ma?

---

c) Hogy nevezzük azt a tájegységet, amely Husztnak is otthont ad?

➤ A huszti várrom

A magyar romantika... » „Tudományt a munkás élettel egybekötni”

Kölcsey Ferenc: Parainesis Kölcsey Kálmánhoz (részletek)

1. Keresd a párját!

célt és véget nem tudó olvasás

élet

a bölcsesség legnagyobb mestere

olvasásnak szentelt órák

nagy író műve

tartalmatlan könyv

üresbeszédű társalkodó

játékszenvedelem

2. Mely nyelveket kell ismerni a magyar mellett Kölcsey szerint? Foglald össze röviden, miért fontos a nyelvtanulás!

3. „...idegen nyelveket tudni szép, a hazait pedig tehetségig művelni kötelesség” – olvastuk. Hozz érveket mindkét állítás mellett!

Fontos idegen nyelveket tanulni	Törekednünk kell anyanyelvünk ápolására

4. Jellemezd a semmitmondó és a tartalmas könyveket saját olvasmányélményeid alapján! Írj példákat is!

Semmitmondó könyv	Tartalmas könyv

5. Szerinted melyek azok Kölcsey javaslati közül, amelyeket napjainkban is fontos betartani? Készíts egy rövid vázlatot a füzetedbe!

A magyar romantika... » „Itt élned, halnod kell”

Vörösmarty Mihály: Szózat

1. A vers keretes szerkezetű: visszatér az első versszak, de fontos változtatásokkal.

a) Milyen hatást vált ki az olvasóból az első sor szórendjének átalakítása? Miért?

---

b) A „Bölcsőd az s majdan sírod is / Mely ápol s eltakar” helyett ezt olvashatjuk a vers végén: „Ez éltetőd, s ha elbukál, / Hantjával ez takar.” Mi a különbség a két részlet között? Mit hangsúlyoz erőteljesebben a zárlat?

---

2. Melyik versszakok szólnak a múltról, a jelenről és a jövőről? Írd a strófák számát a megfelelő helyre!

múlt: _____

jelen: _____

jövő: _____

3. Írd le azokat a sorokat, amelyekben a három megszólítás olvasható! Kiket és miket szólít meg a versben a költő?
